

EL PODER DE LA COMUNICACIÓ

QUI PAGA MANA

MARTÍN VALMASEDA

Cauce. Guatemala

Tot sovint escoltem comentaris de persones que es creuen molt espavilades afirmant: “la tele només diu mentides”, “la premsa només informa de allò que li sembla”...

Però al cap de poca estona els tornes a escoltar: “És veritat que ahir no hi va haver gairebé ningú a la manifestació. Ho vaig veure a la tele!...”, “a la premsa hi ha un informe sobre Veneçuela que demostra clarament que és una dictadura”.

La globalització capitalista de què gaudim avui té, naturalment, com a arma principal la informació i, en cas que reflexionem, la informació a través de la imatge. Una imatge –perdonin el tòpic- val per mil paraules. També val per mil mentides.

I ja que he parlat de Veneçuela, un dels casos més típics va ser la informació sobre el cop contra Chávez. Uns càmeres veneçolans van rebre el premi “Rei d'Espanya” per un reportatge on es veien els defensors de Chávez disparant contra la multitud. A Espanya se'ls va donar el premi amb pomposes paraules de defensa de la llibertat...

Però uns mesos més tard, una pel·lícula irlandesa “La revolució no es transmetrà”, va rebre un altre premi europeu per demostrar justament el contrari: com les empreses de televisió privada veneçolana donaven suport al cop i com un muntatge astut feia que els militants chavistes semblessin assassins. Mitjançant vistes panoràmiques la televisió irlandesa ajudava a veure els successos en el seu conjunt. En canvi, un muntatge a base de plans curts, seleccionats i canviats de lloc, era el que en el reportatge veneçolà feia aparèixer els col·pistes com a víctimes i els partidaris de Chávez com a “executors de la dictadura”.

Ben pocs espectadors van poder canviar d'opinió. A Espanya, per exemple, la majoria dels televidents es van quedar amb les imatges premiades pel seu govern, i van quedar convençuts d'allò que el govern dretà del PP i Bush sempre han intentat: desprestigiar qualsevol intent a Llatinoamèrica per alliberar el poble dels fils que es controlen des del Nord.

Però quan els periodistes fotògrafs no es deixen controlar per aquestes directrius hi ha una segona solució: la policia els apallissa, o els treu i destrueix les càmeres. Aquest sistema és el que es fa servir a Guatemala els darrers anys. L'actual govern d'empresaris aparentment és més civilitzat que el corrupte FRG. Però, quina casualitat!, en els enfrontaments dels camperols amb els policies i guardes privats sempre hi ha alguns periodistes que acaben amb la càmera destrossada. A vegades també amb el cos atonyinat, o morts.

El poder que globalitza el domini del diner usa tres sistemes per a la seva desinformació: l'impacte emocional, el silenci i la repetició.

***Les imatges més fortes** són sempre les que creen compassió pels pobres individuals, sense que es noti la relació amb els causants d'una pobresa col·lectiva. El poder del capital, les estructures injustes, els diferents TLC (Tractats de “Lliure” Comerç)... això no surt mai a les imatges ni als peus de fotos.

Actualment a Guatemala s'aboquen a la pantalla imatges d'homes i dones assassinats que deixen els te·levidents sense ganes de sortir de casa i, encara menys, de ficar-se en embolics. Mai s'expliquen les causes de les morts. El que sí que s'ensenya, d'una forma que fa posar la pell de gallina, és la corrua de veïns, molts dels quals són nens, que observen encuriosits el llençol que tapa la víctima. La lliçó de la imatge és, clarament: mantenir quiet el personal.

***El silenci:** hi ha altres imatges que no existeixen a la pantalla... i allò que no s'ha vist a la tele ja se sap que no existeix.

La imatge es silencia distraient amb altres imatges. A Espanya avui es recorda amb ironia la celebració de la festa del 1er de maig (festa aleshores no pas dels obrers, sinó de Sant Josep artesà) durant la dictadura franquista: una festa que distreien els “coros y danzas” ballant a l'estadi Bernabeu – i a la tele, és clar-, mentre una tímida manifestació obrera intentava sortir i acabava corrent pels carrers de la capital. Cap televisió tenia... temps de filmar-la. Però això són temps passats.

Avui es considera la primera guerra contra l'Iraq com la primera guerra d'imatges, meravellant el món amb la precisió de les armes dels EUA i amagant la precisió de les morts (dones, nens...) d'iraquians, els hospitals destruïts, els soldats ferits enterrats per les pales mecàniques...

En aquesta darrera guerra contra l'Iraq els soldats se'n van anar de la mà i va haver-hi càmeres per reflectir les vexacions contra els presoners. Llavors es torna a intentar que, al revés, una frase valgui per mil imatges, i es parla de "danys col·laterals", de "casos aïllats" degudament criticats per l'autoritat...

¿A vostès no els estranya la gran quantitat de pel·lícules al voltant de l'"holocaust" obra dels nazis, i les poques que hi ha –i amb dificultats de comercialització– sobre els abusos del nou imperi? ¿Quanta gent va poder veure el reportatge sobre els bombardejos nord-americans a Panamà, tot i que la pel·lícula va guanyar un Òscar? ¿Quan es farà una pel·lícula sobre –per exemple– el minat del port nicaragüenc de Corinto per part de la CIA, i la burla del govern dels EUA davant la condemna del tribunal de la Haia que l'obligava a indemnitzar Nicaragua?

***La repetició:** Ho explica amb detall Chomsky al seu llibre "Els guardians de la llibertat". Mentre que l'assassinat de Mons. Romero i de les religioses nord-americanes a El Salvador va merèixer a la premsa nord-americana un parell de notícies breus, les imatges impactants, repetides i comentades del capellà polonès víctima de la policia comunista apareixien dies i dies a la premsa i la televisió...

Malgrat els esforços de Carmen Sarmiento i altres reporters per mostrar els intents sandinistes per aixecar un país sotmès a un bloqueig econòmic, les imatges i comentaris del dia a dia a les notícies de les cadenes de televisió donaven per fet que es tractava d'una dictadura sense cap democràcia. El dia a dia del "tele...diari" té més eficàcia que els reportatges esporàdics dels millors periodistes. Ja ho deien els pedagogs: "Fray Machaca es el mejor predicador". Però el que pot matxucar és l'amo del mitjà, que per això té la televisió pel mànec.

Per això, els humoristes que dia rera dia intenten fer veure en els seus dibuixos (veritables "articles de fons") la realitat del país, corren el perill del "reajustament de personal" i quedar-se al carrer. Preguntin, a Guatemala per exemple, a Filóchofo.

Però si els que dominen els mitjans són culpables de la desinformació, també en són responsables els

educadors per la seva actitud passiva. Hi va haver un temps en el qual la influència sobre els joves l'acaparava el "família, Església, escola". Avui les ments juvenils –i les adultes– estan influenciades no per un triangle, sinó per un polígon, gairebé un cercle d'influència dels més variats mestres, profetes, consellers, gurus...

Mestres, pares i religiosos, continuen pensant que ells són els únics responsables del que arribin a pensar els nens. No se n'adonen que els nois fan més cas al que digui o faci a la tele un cantant o un jugador de futbol que a les paraules del mestre o del Papa.

I, ¿quina "educació per analitzar, criticar, dominar la imatge" es preocupen per facilitar els oficialment educadors? Els pares, com a molt arriben a prohibir al seu fill anar al cine, mentre ells i els fills segueixen empassant-se diàriament desinformació, a la televisió, la ràdio, les revistes...

Força mestres són analfabets respecte a la imatge, i no es preocupen per saber quines pel·lícules veuen els seus alumnes, ni de projectar críticament a classe algun cop imatges d'una pel·lícula, o d'engrunar un anunci de televisió per descobrir la mentalitat i els enganys que s'amaguen al seu darrera...

Ben pocs s'han adonat, per exemple, que el film "El rei Lleó" té una càrrega ideològica de profunditat, que presenta com a cicle de la vida... el procés "natural" del poder imperial actual. I si algú ho planteja se l'acusa de veure fantasmes en una pel·lícula tan "innocent". (No es tracta de prohibir-la als nois sinó de saber-la analitzar amb ells... , però això potser és demanar massa)

I si parlem dels religiosos... ¿quin interès tenen les diferents comunitats i Esglésies en preparar els seus joves no només per ser mestres sinó per poder prendre a les seves mans els mitjans de comunicació? Tot i exceptuar-ne alguna, el fundador de la qual va veure de lluny aquest problema, la majoria es segueixen limitant a les parròquies i els col·legis, sense decidir-se a desembarcar en aquest "país de missió" que és el regne de la imatge i el só, i que avui mateix no reflexa massa el Projecte de Déu.

A vegades, quan volen intentar abordar els mitjans de comunicació, cauen en una cosa pitjor: es queden en unes imatges que reflecteixen una pietat "opi del poble" i que a l'imperi li serveixen molt bé per seguir-se mantenint al capdamunt de la roca, mentre que els del ramat l'adoren creient fins i tot que adoren a Déu... o a la Llibertat.